

Water op de bestuurdersagenda. Wijk bewust af van veiligheidsnormen, zie ze niet langer als heilige huisjes die alleen schijnzekerheid bieden. De burger moet vaker zelf verantwoordelijkheid dragen als het gaat om wateroverlast. Dat betoogde staatssecretaris Melanie Schultz van Haegen (VVD) in *B&G* van februari 2004 als slot van de artikelenserie over de veranderende kijk van bestuurders op water. Een aantal van de eerder geïnterviewden reageert op haar stellingname. ‘Moedig om zo duidelijk te zijn’, zegt wethouder Veldhuijzen van Dordrecht: ‘Het is ook nodig’. Zijn collega Bleker van Enschede waarschuwt: ‘Werk niet te veel top-down: dat roept kritiek op.’ Consultant Peter van Rooy wil een risicokwalificatie, zoals al geldt bij brand. Dijkgraaf Van Erkelens legt het accent op een veel betere communicatie met de burgers, terwijl gedeputeerde Verheijen zegt: ‘Laat Schultz nu een paar knopen doorhakken als het gaat om kant en klare projecten: ze moet oogsten, nu !’

**AGNES
KOERTS en
DERK VAN
DER LAAN**
Adviseurs en
journalisten

Meer met de burgers praten over

‘Moedig van Schultz om zo duidelijk te zijn. Het is ook nodig.’ Govert Veldhuijzen, wethouder van Dordrecht (CDA) en voorzitter van de Commissie Water van de VNG, geeft Schultz gelijk als het gaat om de schijn van zekerheid. ‘Met de komst van de Oosterscheldekering werd gezegd: Zeeland is veilig. Maar die garantie kan een overheid nooit voor honderd procent geven, al is Zeeland momenteel wel veiliger dan ooit. Als het gaat om veiligheid moet de overheid goed communiceren. We moeten democratisch vaststellen welke risico’s we aanvaardbaar vinden. Overheden moeten goed aangeven wat het betekent om beneden de zeespiegel te leven.’

Ook als het gaat om overlast pleit Veldhuijzen voor een bewuste afweging van risico’s en maatregelen. Daarbij mogen normen best verschillen in het land.

Weeg maar af per situatie, zegt hij, hoeveel overlast we af en toe willen accepteren tegenover de kosten die moeten worden gemaakt voor bescherming, zowel in geld gerekend als in ruimte voor waterberging. Als het maar duidelijk is: ‘Neem de binnenstad van Dordrecht. Daar staan enkele duizenden woningen buitendijks. Vroeger liep de boel vijf of zes keer per jaar onder. Iedereen hield daarmee rekening met plavuizen vloeren beneden en een woonkamer een etage hoger. Na het afsluiten van het Haringvliet stopte de overlast, totdat een jaar of tien geleden het water weer hoog kwam. De stad in rep en roer en inderdaad, ook bij de gemeente was de aandacht wat in het slop geraakt. De burgers wisten niet meer bij wie ze moesten zijn. Nu hebben we dit weer goed opgepakt en zo krijgen alle bewoners van dit stadsdeel elk jaar van ons een brief om ze op deze risico’s te wijzen.’

Veldhuijzen vindt met Schultz dat de burger meer verantwoordelijk moet worden gesteld voor de eigen watersituatie: ‘Maar vaak heeft de burger de overheid nodig. Binnen de bebouwde kom kun je in je eentje niet zoveel. Voor het grondwaterpeil bijvoorbeeld ben je sterk afhankelijk van wat je burens doen. Als beheerder van de openbare ruimte is de gemeente de belangrijkste buurman. Daarom moet de gemeente in overleg met het waterschap zorgen voor collectieve voorzieningen, waarbij de burger op eigen kosten kan aansluiten.’

‘Mevrouw Schultz zou ik één advies willen geven: neem dit jaar nog een paar belangrijke besluiten. Want als we anderhalf jaar wachten, zitten we in de hitte van de gemeenteraadsverkiezingen. Nu is het voor haar tijd om te oogsten. Ik vind het te laat als de evaluatie van het Bestuursakkoord Water en de PKB *Ruimte voor de Rivier* in 2006 gaan spelen, zoals is gepland. Want er liggen projecten, daar kun je morgen mee beginnen! Zoals de Overdiepse Polder en in de Biesbosch de Noordwaard.’

Lambert Verheijen, PvdA-gedeputeerde van water, milieu en natuur in de provincie Noord-Brabant grijpt regelmatig de kans dit advies rechtstreeks aan de staatssecretaris te geven.

Wat Melanie Schultz zegt over de verantwoordelijkheid van burgers voor hun eigen natte voeten, is een logisch gevolg van de Kaderrichtlijn Water, zegt Verheijen. Waarmee niet is gezegd dat iedereen in Nederland dat weet en daarnaar leeft. Integendeel. Verheijen: ‘Dat bewustzijn staat in de kinderschoenen.’

‘Mensen weten na tien jaar bodemsanering dat je moet vragen om een schone-grondverklaring als je een huis koopt. Dat heeft dus jaren geduurd, nu is het standaard. Zo zal het ook met natte voeten gaan. Als je buitendijks een huis koopt, dan moet je die ligging tot je laten doordringen. Want dan loop je zelf alle risico. Hetzelfde geldt voor het grondwater; daar kan de burger vragen: had ik kunnen weten dat ik hier natte kelders heb? De gemeente speelt bij die informatie een grote rol.’

In de bestuurlijke wereld is dat besef van verschuivende risico’s al wel doorgedrongen, maar verder leeft het nog weinig, zegt Verheijen.

Als provinciebestuurder ziet hij hoe elke gemeente met het waterschap uiteenlopende afspraken maakt over de normen van overlast die toelaatbaar zijn voor de stedelijke bebouwing. ‘De binnenstad van Den Bosch loopt een risico van een overstroming eens in de 150 jaar en die van Breda eens in de 50 jaar. Dat is dus drie keer zo vaak. Stel dat de burgers daar een ander risico willen, dan moet de overheid extra maatregelen nemen, polders reserveren voor die extreme hoogwatersituaties. Of burgers moeten zich tegen zo’n risico verzekeren.’

Het gaat om lokale afspraken, benadrukt Verheijen, waarin de provincie een rol speelt. Hij houdt wel de vinger aan de pols: zo maakt hij

‘Mensen weten na tien jaar bodemsanering dat je moet vragen om een schone-grondverklaring als je een huis koopt.’

zich kwaad op het waterschap Dommel en Aa, dat denkt het hoogwater van hun rivierstelsel te kunnen laten weglopen via de Maas en de Overdiepse Polder, zodat Den Bosch hoogwater bespaard blijft.

‘Er is meer nodig, de polder Gemeentens Weide, gelegen aan de zuidwestkant van Den Bosch, heeft een ruilverkaveling uit de jaren '60. Die kan prima opnieuw worden ingericht met bedrijven op terpen en dijken, gericht op het watersysteem. Het misverstand is steeds dat je polders helemaal aan de natuur offert, maar dat hoeft niet.’

‘*Ambtelijke teams moeten veel meer maatschappijbewust worden, water veel minder als hobby zien.*

‘**B**reng per ruimtelijke eenheid alle kansen op wateroverlast in kaart en verbindt daar een classificatie aan, bijvoorbeeld van 1 tot en met 10. Vermeld bij alle nieuwe woningtransacties, of het nu koopcontracten zijn of huurovereenkomsten, hoe de woonplek scoort qua kans op overlast’. Peter van Rooy, directeur van adviesbureau Accanto, plaatst een paar kanttekeningen bij het interview met Schultz.

‘De overheid kan inderdaad niet voor alles zorgen. Introduceer daarom een classificatiesysteem. Wie midden in de uiterwaard gaat wonen loopt de grootste kans op wateroverlast, een 10. Dit is voor eigen rekening en verzekeraar. Burgers kunnen desondanks kiezen voor een plek met kans 10: de grond is daar goedkoper of ze zijn gek op water. Maar ze zullen dat veel meer bewust doen dan nu.’

‘Verzekeringsmaatschappijen staan klaar om hier in te stappen, zodra per ruimtelijke eenheid deze classificatie is geregeld. Het principe geldt al jaren voor brand. Wie een doorsnee nieuwbouwwoning betreft, loopt slechts risico 1, een boerderij met rieten kap 5 en een volledig houten huis met het meeste gevaar voor brand een 10. Een dergelijke classificatie voor water moet je geleidelijk aan laten ontstaan, zodat zij in 2010 kan worden ingevoerd. Publieke partijen geven de kans op overlast aan, private partijen ontwikkelingen verzekeringspakketten en particulieren nemen hun eigen verantwoordelijkheid.’

Meer verantwoordelijkheid voor de burger kun je stimuleren met voorbeeldprojecten en door het zelf goed te doen, zegt Van Rooy. Een

verkeerd signaal is, volgens hem, dat sommige gemeenten nu weer bestrijdingsmiddelen gaan gebruiken bij straatbeheer in plaats van het, duurder, mechanisch onderhoud. Het zorgt voor verontreinigd grondwater en die rekening krijg je als samenleving later weer gepresenteerd.

De stand van zaken rond de PKB Ruimte voor de Rivier vindt hij ronduit zorgelijk. Al dan niet met behulp van een interactief computerprogramma, zoals Schultz propageert, komen hiervoor nu zeshonderd maatregelen op een rij: ‘Een heidens karwei om dan de prioriteiten te stellen en het relatief kleine bedrag van €1,9 miljard te verdelen. Dat duurt jaren en het houdt intussen flinke delen van Zuid-Nederland in een wurggreep: hele streken gaan economisch op slot door de onzekerheid.’

‘Het Rijk moet ervoor kiezen anders om te gaan met het geld. Zet het budget veel meer in als een vliegwiel dat extra geld genereert van andere overheden en van marktpartijen. Denk ook aan participaties van burgers. Stap dus af van een houding die uitgaat van een afgemeten budget en hak de knoop door voor een aantal voorstellen waarbij je nu voor 80% zeker weet dat je iets doet waar je later geen spijt van krijgt.’

‘Ambtelijke teams moeten veel meer maatschappijbewust worden, water veel minder als hobby zien. Het gaat om grote belangen! Planonzekerheid betekent nu voor de Overdiepse Polder aan de Maas bijvoorbeeld, dat de Rabobank er geen geld meer in wil steken en de bedrijven geen kant uit kunnen.’

‘**W**at de staatssecretaris zegt over verlagen van normen, over groter verantwoordelijkheid van burgers, dat is voor ons waterschappen eigenlijk al gemeengoed. Wij hantieren verschillende normen, afhankelijk van onder andere de economische dichtheid in een gebied.’

Paul van Erkelens is sinds 1 januari voorzitter van het bestuur van Wetterskip Fryslân, het nieuwe waterschap dat heel de provincie Friesland omvat. ‘In Friesland ligt de norm lager dan in de Randstad. En in delen van Friesland verschillen de normen ook. Maar wat hebben we gedaan om de burger hiervan op de hoogte te

stellen? Als overheid heb je de schijn tegen, dat zie je aan de dijkval bij Wilnis. We moeten veel meer met de burger praten over risico's van water. De informatieoverdracht is nog gebrekkig en beperkt gebleven.'

'Kan onze website iets betekenen?' vraagt Van Erkelens zich af, als voorbeeld van een concrete stap. 'Je zou daarop kaarten kunnen zetten met risicoprofielen, met een beeld hoe de kades erbij staan. Maar wat zijn de consequenties daarvan? Daarover discussiëren we hier in Friesland nu. Want wek je zo toch niet een schijnzekerheid: wat kan een burger uiteindelijk zelf doen met die informatie? Natuurlijk gaan beslissingen over de relatie tussen kosten en risico's. Maar kun je dat ook uitleggen aan de burger die op die bewuste plek woont? En wat kan de burger zelf doen? Zelf voorzieningen treffen of zich tegen schade verzekeren?'

Over de opmerking van de staatssecretaris dat individuen meer eigen risico moeten dragen zegt Van Erkelens: 'De Watertoets zal een stap op weg zijn. Als die goed werkt, zal er op risicovolle plekken niet worden gebouwd. Mocht dat toch gebeuren, dan zijn de risico's vroegtijdig op tafel gelegd.'

Waterschappen hebben een grote taak om het publiek te bereiken, zegt hij. 'Ook gemeentebesturen moeten veel actiever zijn. Zij moeten voor hun inwoners een betrouwbare bron van informatie zijn. Stel dat de gemeente bij de aanleg van een wijk wist dat er waterkwesties kunnen gaan spelen. Als de bewoners dat niet voldoende duidelijk te horen krijgen, kun je ze niet kwalijk nemen dat ze klagen in geval van overlast.'

Voor één ding waarschuwt wethouder Roelof Bleker van Enschede (PvdA) de staatssecretaris: 'Werk niet teveel top-down. De aanpak via Planologische kern beslissingen en de operatie Waterbeheer 21e eeuw, roept toch kritiek op. Het speelt hier in Enschede niet, maar veel collega-wethouders zijn erg ontevreden over haar houding. Ruimtelijke ordening en bestemmingsplannen zijn het domein van de lokale overheid, en dat doorkruist de staatssecretaris fors. Ook door veel te schermen met Europese kaderrichtlijnen.'

De wethouder van Wonen en Leefomgeving, waaronder alle waterzaken ressorteren, ziet in zijn gemeente vooral kwesties opduiken rond grondwater, natte kelders en vloeren. Juist daar speelt de eigen verantwoordelijkheid van de burgers, waar Schultz van Haegen duidelijk over wil zijn. Bleker: 'Het kabinet moet snel een besluit nemen over het grondwater: wie heeft daar welke taak? Met bijbehorende middelen en instrumenten. De VNG heeft de suggestie geopperd van een waterbelasting. Daar moeten we helderheid over krijgen.'

Bleker: 'Wij zien de onmacht van de mensen wel. Ze bellen direct naar de gemeente als hun kelder onderloopt, en dan krijgen ze als antwoord: je bent zelf verantwoordelijk. Wij hebben folders over de gemeentelijke Watervisie, we hebben een loketfunctie ingesteld om problemen te helpen oplossen. Ook stimuleren we samenwerking van bewoners in een straat om gezamenlijk een oplossing te realiseren.'

'Wat je zou willen is, dat mensen zich meer bewust zijn van de situatie van hun huis of bedrijf. Generaties lang wist men dat je tegelvloeren moest leggen of in je kelder alles op poten moest zetten. Maar in de nieuwbouw is dat vaak niet duidelijk en ik vind dat aannemers en makelaars veel meer moeten wijzen op waterrisico's.'

Bleker is het met Schultz eens, dat je schijnzekerheid moet vermijden. In Enschede is, naar zijn mening, onlangs een goed voorbeeld gesteld in het Rioleringsplan 2004-2009. Daarin staan de normen voor wateroverlast op straat. 'Een bui eens per twee jaar, valt willen wij zonder problemen in de stad kunnen afwikkelen. Maar een bui die zich gemiddeld eens in de vijf à tien jaar voordoet, die mag tot schades leiden, zo hebben we vastgesteld. De gemeente kan niet elke zondvloed ordelijk verwerken.'

'Nee, hierover voerden bevolking en gemeenteraad geen heftige debatten', zegt Bleker. Dat komt, volgens hem, ook door de moderne opvattingen die bij het waterschap Regge & Dinkel leven en door het gesloten Waterpact, waarbinnen ook het waterleidingbedrijf en de provincie Overijssel samenwerken. 'Iedereen hier schuift op uit de klassieke aanpak en kijkt veel meer naar natuurlijk verloop van water.'

'Het kabinet moet snel een besluit nemen over het grondwater: wie heeft daar welke taak?'